

Inhoudsopgave :

DE SOWJETRAAD VOOR "VREDESONDERZOEK" : EEN NIEUW BEÏNVLOEDINGSAPPARAAT ?	pag. 1
PROPAGANDA VOOR EEN EUROPESE ONTWAPENINGS- CONFERENTIE	pag. 3
COMECON / CONVERTIBELE TRANSFER-ROEBEL VAN DE BAAN	pag. 5
WESTEUROPEES COMMUNISME / NORMALISATIE BETREKKINGEN TUSSEN ITALIAANSE EN CHINESE CP	pag. 7
POLEN / WIJZIGING BESTUURSRECHT : BURGERS BETER BESCHERMD ?	pag. 11

DE SOWJETRAAD VOOR "VREDESONDERZOEK" : EEN NIEUW BEÏNVLOEDINGS-
APPARAAT?

Op 22 februari j.l. is een openbare hoorzitting gehouden van de Vaste Commissies voor Buitenlandse Zaken en Defensie van de Tweede Kamer. Tijdens deze hoorzitting zijn ontwapeningsproblemen aan de orde geweest en is m.n. van gedachten gewisseld over aspecten van de MBFR-onderhandelingen in Wenen. Tijdens deze zitting werd behalve door binnenlandse ook door buitenlandse sprekers het woord gevoerd, onder wie

van het Instituut voor Wereldeconomie en Internationale Relaties (IMEMO) te Moskou.

Wat de deelname van aan deze openbare hoorzitting interessant maakt is dat hij behalve hoofd van de Afdeling Internationale Betrekkingen van dat Instituut ook nog een van de vijf sectorenleiders is van een in juni 1979 opgerichte Wetenschappelijke Raad voor het Onderzoek van Problemen m.b.t. Vrede en Ontwapening". heeft in deze laatste hoedanigheid de supervisie over de sectie "Problemen van Vreedzame Coëxistentie en de Versterking van de Vrede".

Deze Wetenschappelijke Raad voor "Vredesonderzoek", die onder leiding staat van -vertrouwing en IMEMO-directeur ', is - aldus Sowjetpublicaties - opgericht op initiatief van het Sowjetcomité voor de Verdediging van de Vrede, de Sowjetacademie van Wetenschappen en het staatscomité voor Wetenschap en Techniek! (GKNT *). Vooral de deelname van laatstgenoemde is een duidelijke indicatie ervoor dat het niet gaat om een "spontane" activiteit maar om een initiatief van de Sowjetautoriteiten, i.c. de partij, waarbij de drie organisaties zijn ingeschakeld.

*) Het Staatscomité voor Wetenschap en Techniek (GKNT) houdt toezicht op het wetenschappelijk onderzoek, brengt advies uit over uitgaven op dit terrein en keurt begrotingen goed voor wetenschappelijke projecten. Bovendien werkt dit apparaat samen met het KGB terzake van het verzamelen van inlichtingen op het terrein van wetenschap en techniek.

De Wetenschappelijke Raad voor "Vredesonderzoek" lijkt vooral bedoeld te zijn als een nieuw beïnvloedingsinstrument dat belangstelling kan wekken bij Westerse vredesorganisaties en vooral ook wetenschappelijke instellingen en instituten op polemologisch en "vredes"-terrein. Het lijkt weinig waarschijnlijk dat de activiteiten van deze Wetenschappelijke Raad een spectaculair karakter zullen dragen in die zin dat zij zich rechtstreeks tot de publieke opinie in het Westen zullen richten in een poging deze te mobiliseren. Het is overigens nog allerminst duidelijk of deze activiteiten beperkt zullen blijven tot zaken als vrede en ontwapening. Het bestaan van een sectie "Wetenschappelijk-Technische Vooruitgang en Veiligheid" - geplaatst onder supervisie van -schoonzoon , een van de plv. voorzitters van het Staatscomité voor Wetenschap en Techniek - zou erop kunnen wijzen dat van Sowjetzijde eraan gedacht is het werkterrein van de Raad ruimer te stellen en het nieuwe orgaan b.v. ook te gebruiken bij het verzamelen van kennis c.q. inlichtingen relevant voor de Sowjetrussische wetenschappen en techniek, wat tot de taakopdracht hoort van het Staatscomité voor Wetenschap en Techniek.

PROPAGANDA VOOR EEN EUROPESE ONTWAPENINGSCONFERENTIE

Onmiddellijk na het ondertekenen van de Slotakte van Helsinki, waarmee in 1975 de Conferentie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (CVSE) werd afgesloten, begonnen de internationale communistische mantelorganisaties, onder aanvoering van de Wereldvredeeraad (WVR), campagnes die tot doel hadden "de politieke ontspanning van Helsinki te complementeren met militaire ontspanning". Tot de eerste CVSE-vervolgconferentie (Belgrado, 1977) droegen de oproepen tot bedoelde complementering een algemeen karakter. Nadat echter de Oosteuropese gesprekspartners in Belgrado hadden ondervonden, dat aan westerse en neutrale zijde de wens tot het bespreken van mensenrechtanaangelegenheden zo groot was dat van een goede sfeer geen sprake kon zijn, werd de behoefte gevoeld aan een apart forum voor militaire ontspanning en ontwapening.

Voorstellen voor zo'n forum, dat niet direkt vertroebeld zou worden door pijnlijke "derde mand"-discussies, lieten nog even op zich wachten. Naarmate de tweede CVSE-vervolgconferentie (volgens plan : Madrid, november 1980) dichterbij kwam, namen de initiatieven tot het houden van een aparte conferentie vastere vorm aan. Het spreekt voor de speciale rol die de CPN kennelijk in het kader van Sowjet-vredesinitiatieven is toebedeeld, dat reeds in februari 1979 in het Nederlandse parlement de Nederlandse regering uitnodigde stappen te nemen die moesten leiden tot een "Europese bespreking" over onder meer de beperking van tactische kernwapens, met deelname van alle "regeringen die de Slotverklaring van Helsinki indertijd hebben onderschreven".

Drie maanden later riepen de ministers van Buitenlandse Zaken van de zeven Warwchaupactlanden op een conferentie in Boedapest de vijfendertig Helsinki-landen op tot het houden van een conferentie "op politiek niveau" over "practische maatregelen ter vermindering van de mogelijkheden van militaire confrontatie" en over vermindering van bewapening en strijdkrachten in Europa. Op het achtste congres van de Poolse CP (februari 1980) herhaalde partijleider dit voorstel en bood de Poolse hoofdstad Warschau als vergaderstad aan.

Inmiddels was de propaganda-machine op volle toeren gaan draaien. CP-en in West- en Oost-Europa, de Verenigde Staten en Canada onderschreven het belang van het genomen initiatief. Via het beïnvloedingskanaal van

de Wereldvrede Raad naar de nationale comité's voor Europese Veiligheid en Samenwerking (EVS), het Internationale Secretariaat voor EVS te Brussel, werden oproepen verzonden tot het bijwonen van een Internationaal Ontwapeningsforum (, België, oktober 1979). De CPSU zond naar dat forum een zware vertegenwoordiging met onder meer topfunctionarissen van de afdelingen Buitenland en Internationale Informatie, die tot taak hebben een dergelijke campagne te coördineren. Het voorstel tot het houden van een conferentie "op politiek niveau" werd herhaald en toegelicht en de meer dan 250 aanwezigen uit de Helsinki-landen wisten bij thuiskomst wat hen te doen stond.

Rond "Afghanistan" en " " luwde hun ondersteunende propaganda-activiteit niet. Integendeel : de bij de campagne ingeschakelde organisaties wezen op het belang dat juist nu, ter voorkoming van een terugkeer naar een koude oorlog aan een dergelijke conferentie gehecht moest worden. Nu de vervolgconferentie te Madrid nadert zal het Oostblok geen kans meer zien nog voor die tijd sluitende afspraken voor de aparte conferentie te maken. Verwacht mag worden dat een poging zal worden ondernomen Madrid voor het maken van zulke afspraken te gebruiken. De organisaties die op nationaal niveau voor de Europese Ontwapeningsconferentie pleiten zullen ook daaraan hun bijdrage willen leveren. In Nederland mogen dan ook zowel van het Nederlands Comité voor EVS als van de CPN en haar vredesorganisatie, het "Samenwerkingsverband Stop de Neutronenbom, Stop de Kernwapenwedloop", activiteiten in die richting verwacht worden.

COMECON / CONVERTIBELE TRANSFER-ROEBEL VAN DE BAAN

Een zitting van een Permanente Commissie van de Raad voor Wederzijdse Economische Hulp (Comecon), van 10 tot 14 maart in Boekarest, is geëindigd in niet te overbruggen meningsverschillen tussen verschillende lidstaten over de opzet van een systeem voor multilaterale verrekening ("clearing") van transfer-roebels (TR). Het Joegoslavische persbureau Tanyug meldde dat met het mislukken van het overleg iedere hoop op een spoedige verwezenlijking van een gemeenschappelijke, stabiele convertibele verreken-eenheid binnen de Comecon vervlogen is.

Uit Hongaarse kringen, waar men zich erg voor een vrije convertibiliteit (inwisselbaarheid) van de TR en de overschotten had ingezet *), is te vernemen dat het in principe moeilijk is gebleken een bilateraal gevoerde buitenlandse handel met een multilateraal betalingssysteem in overeenstemming te brengen. Weliswaar is een multilaterale verrekening van TR-overschotten theoretisch mogelijk (via de Internationale Bank voor Economische Samenwerking, IBES, te Moskou), doch verschillende lidstaten zijn er niet in geïnteresseerd voor exportartikelen betaling in TR's aan te nemen, waar eerst een bestemmingsdoel voor gezocht moet worden **) Dit geldt zeker voor gevoelige exportgoederen (olie, hoogwaardige technische producten), waarvoor men ook, onder dezelfde voorwaarden, (in het Westen) deviezen kan krijgen, die convertibel zijn.

*) Hongarije streeft ernaar de prijzen op de binnenlandse markt in overeenstemming te brengen met de wereldhandelsprijzen. Daarnaast is de buitenlandse handel (+ 50% van het Nationaal Product) van groot belang voor de Hongaarse economie.

**) De buitenlandse handel binnen de Comecon vindt bilateraal plaats, waarbij de verschillende goederen gewaardeerd worden tegen de gezamenlijke rekeneenheid, de transferroebel (TR). Indien door een verschil in leveringstermijn de export niet gelijk is aan de import ontstaan er tekorten/overschotten, die op de TR-rekening van het desbetreffende land bij de IBES te Moskou gesaldeerd worden. Over het tekort/overschot wordt rente betaald c.q. ontvangen. Bijvoorbeeld bij convertibiliteit zou een betaling van Roemenië aan de DDR verrekend kunnen worden door het Roemeense TR-overschot op Bulgarije naar de DDR-rekening over te schrijven. De DDR moet dan echter goederen in Bulgarije kopen. Dit laatste kan alleen indien het Bulgaarse centrale plan hierin voorziet. Zo niet, wat meestal het geval is, dan kan pas het jaar daarop deze vordering in goederen omgezet worden. Bovendien is de waarde van eenzelfde product (in TR uitgedrukt) per land verschillend, zodat verrekening tot verlies van TR's (per eenheid product) kan leiden.

Het mislukken van het overleg kan beschouwd worden als een tegenslag voor de voorstanders van een verdere integratie van de Comecon en zal wellicht een negatieve invloed hebben op de interblokhandel (handel tussen Comecon-lidstaten onderling).

WESTEUROPEES COMMUNISME /

NORMALISATIE BETREKKINGEN TUSSEN ITALIAANSE EN CHINESE CP

Het meest aandachttrekkende gebeuren binnen het Westeuropees communisme vormt op het ogenblik ongetwijfeld het bezoek dat de Italiaanse CP-leider binnen enkele weken "op uitnodiging van het CC van de CP China", aan Peking gaat brengen. D.m.v. dit bezoek zal de Italiaanse CP (PCI), zoals het er nu naar uitziet, als eerste van de traditionele Westeuropese CP-en haar betrekkingen met de CP China (CPCh) officieel gaan normaliseren en zodoende een eind maken aan de breuk die in het raam van het Sino-Sowjetgeschil jarenlang tussen de beide partijen heeft bestaan.

Deze normalisatie betekent niet dat de ideologische meningsverschillen tussen PCI en CPCh zijn opgeheven. Dergelijke verschillen zijn er nog steeds maar zij worden door beide partijen nu secundair gesteld aan het belang van herstelde betrekkingen.

Enkele achtergrondgegevens

Zoals al aangeduid, ontstond de breuk tussen PCI en CPCh als bijproduct van het Sino-Sowjetgeschil. Toen dat in het begin van de jaren '60 naar buiten kwam, kozen de Italiaanse communisten, net als de andere Westeuropese communisten, in overgrote meerderheid de kant van de Sowjetpartij. Na een polemiek tussen de toenmalige PCI-leider en het Chinese Volksdagblad, waarbij de eerste zich dus achter Moskou stelde en waarbij het laatste de Italianen als onverbeterlijke "revisionisten" opgaf, werd eind 1962 ieder contact tussen PCI en CPCh verbroken.

Peking ging zich vervolgens, niet alleen in Italië maar ook elders, bezig houden met het steunen en stimuleren van splintergroepen die het niet met de keus voor Moskou eens waren. Deze pro-Chinese of maoïstische beweging (naar de toenmalige Chinese partijleider), die zich behalve op China ook op Albanië richtte, leek aanvankelijk een zekere bedreiging voor de gevestigde CP-en te gaan vormen maar bleek al in het begin van de jaren '70 toch geen serieuze concurrentie te kunnen bieden. Intussen vond onder de traditionele CP-en een ontwikkeling plaats, in de tweede helft van de jaren '70 gevat onder de term eurocommunisme, die deze partijen bracht tot een kritischer en onafhankelijker houding tegenover Moskou en daarmee tot een grotere geneigdheid tot het zoeken van een opening richting Peking.

De Chinese leiders maakten echter weinig haast deze bereidheid tot toenadering te beantwoorden en bleven voorlopig de voorkeur geven aan de contacten met de pro-Chinese groepen : mogelijk omdat de pro-Chinese beweging vanuit China bezien meer betekenis had dan vanuit West-Europa bekeken, waarschijnlijk vooral omdat de Westeuropese CP-en die zich onafhankelijker van Moskou gingen opstellen, toch niet aan Peking's ideologische maatstaven voldeden.

Pas na de dood van in 1976 en m.n. na de overwinning van de aanhangers van de pragmatische lijn op de radicale "Bende van Vier" wordt de Chinese opstelling anders. De pro-Chinese beweging, toch al volstrekt versnipperd verliest met het pragmatische post- China een groot deel van zijn affiniteit en raakt nog verder in het ongerede door het Chinees-Albanese geschil, in 1978. Een deel van de beweging kiest dan trouwens voor de dwergheilstaat Albanië, waar de radicale lijn wel prevaleert.

In 1979 gaat Peking tenslotte serieus in op de toenaderingspogingen van Westeuropese communistische zijde. Tekenend voor het wantrouwen dat China aan de pro-Sowjet keus van de Westeuropese CP-en in 1962 heeft overgehouden, is de omzichtigheid van de Chinese reactie. Tekenend voor het Chinese pragmatisme is dat Peking (in eerste instantie) met die partij doorgaat die van alle westerse CP-en nationaal en internationaal het meest voorstelt, de PCI.

Zo wordt weliswaar het congres van de Franse CP, in mei 1979, weer door een Chinese vertegenwoordiging bijgewoond maar wanneer de Franse CP in de loop van datzelfde jaar een steeds duidelijker pro-Sowjethouding toont, stopt de toenadering. Tijdens de toer van de Chinese premier en partij-leider door West-Europa, eind 1979, komt het niet tot een ontmoeting tussen en de Franse CP-leider , terwijl dat tussen en wel gebeurt.

Ook aan de Spaanse CP, die al in 1971 met toenaderingspogingen begonnen was *), staan de Chinezen nog niet toe die pogingen met succes te bekronen

*) Eind 1971 bezocht een delegatie van de Spaanse CP onder aanvoering van partijleider China. Na thuiskomst gaven de Spanjaarden hoog op van de resultaten die zij in de normalisering van hun betrekkingen met de CPCh zouden hebben bereikt. De Chinese leiders zelf lieten daarover niets horen. Wel sloten zij een poosje later diplomatieke betrekkingen met het door de Spaanse CP verfoeide - bewind.

Wel brengt in oktober 1979 , lid politiek bureau, belangrijkste ideoloog en verantwoordelijk voor de buitenlandse betrekkingen van de Spaanse CP, een bezoek aan China . Maar gaat niet op uitnodiging van het Chinese CC maar op uitnodiging van het partijblad en in zijn functie van hoofdredacteur van het Spaanse partijorgaan. Met de PCI gaat Peking wel door. De Chinezen, die jarenlang bij congressen van andere partijen geen acte de présence gaven, kiezen het PCI-congres in april 1979 om dat voor het eerst weer wel te doen. Daarna volgen o.a. een bezoek van Italiaanse communistische vakbondfunctionarissen aan China, de al genoemde ontmoeting - in november 1979 en kort daarna het bezoek van een PCI-jeugddelegatie aan China. Peking toont verder zijn belangstelling door in januari van dit jaar in het Volksdagblad een groot en welwillend artikel op te nemen over het eurocommunisme - waar van weer de PCI als de belangrijkste representant kan worden beschouwd. Tenslotte volgt dan de bekendmaking van 's bezoek.

Betekenis toenadering

De betekenis van de PCI-CPCh-toenadering kan, nu zijn bezoek nog moet afleggen, nog niet volledig worden aangegeven. Wel vallen enkele punten te noteren :

Voor de PCI, of liever voor de lijn- binnen de PCI, kan de toenadering een belangrijke versterking vormen. De onafhankelijke koers die voorstaat, krijgt er meer reliëf en betekenis door. Pro-Sowjet-oppositie binnen de PCI, zal van te horen krijgen dat de toenadering niet tegen enige andere partij gericht is (i.c. de CPSU) maar dat de partijleiding er juist naar streeft dat het herstelde contact "nuttig zal zijn voor de revolutionaire en arbeidersbeweging in haar geheel". Ongewijfeld zal proberen zich de rol van bemiddelaar tussen Moskou en Peking aan te meten. Samengevat lijkt de PCI slechts aan gewicht te kunnen winnen bij herstelde betrekkingen met Peking. Vanuit Peking bezien is herstel van de betrekkingen met de PCI een uitin van het huidige pragmatisme. Men is het ideologisch niet met de PCI eens maar ziet dat het hier om een belangrijke partij gaat die bovendien niet slaafs pro-Moskou is. M.n. de opstelling van de PCI inzake Afghanistan zal Peking hebben overtuigd. Als de Chinese leiders er inderdaad op uit zijn alleen de contacten uit te breiden met die partijen die gewicht hebben en die onafhankelijkheid tegenover Moskou tonen, dan zal

de toenadering PCI-CPCh (voorlopig) niet als inleiding dienen tot massaal herstel van de betrekkingen tussen Peking en de andere West-europese CP-en. Een groot deel daarvan zal voor de Chinezen te pro-Moskou of niet belangrijk genoeg zijn. Voorshands valt dan alleen een herstel van de betrekkingen met de Spaanse CP te verwachten.

De toenadering is tot stand gekomen op basis van de overweging dat weliswaar "meningsverschillen en polemieken over niet onbelangrijke punten blijven bestaan" maar dat deze geen beletsel hoeven te vormen voor "uitwisseling van ervaring en samenwerking voor de verdediging van de vrede" (volgens PCI-bekendmaking). Deze formule van "samenwerking ondanks meningsverschillen" wordt al enige tijd gepropageerd door m.n. de autonoom gezinde partijen binnen de communistische beweging. Het feit dat de toenadering tussen PCI en CPCh ook weer op basis van deze formule plaatsvindt, kan de visie op de betrekkingen binnen de communistische beweging die hier achter zit, verder veld doen winnen. Hierbij valt op te merken dat de Sowjetpartij een andere zienswijze prefereert maar toch getoond heeft geen overwegende bezwaren te hebben tegen die idee van "samenwerking ondanks tegenstellingen". De Italiaans-Chinese toenadering blijft dus binnen een kader dat ook door de Sowjetpartij acceptabel wordt geacht.

POLEN / WIJZIGING BESTUURSRECHT :
BURGERS BETER BESCHERMD ?

Vlak voor de parlementsverkiezingen van maart 1980 heeft de Sejm (het Poolse parlement) een bestuursrecht hervorming aangenomen, welke tot doel heeft de positie en de rechten van de burgers tegenover bureaucratische maatregelen te versterken. De commissievergaderingen over de door het parlement, niet door de regering, ingediende rechtswijziging waren door een ongewoon brede raadpleging van burgers begeleid, hetgeen tot een groot aantal wijzigingen in het oorspronkelijke voorstel leidde. Met de wijziging wordt de basisregel, dat een bestuurshandeling uit twee fasen moet bestaan (waarmee de burgers de mogelijkheid van appèl bij een tweede instantie binnen het bestuursapparaat wordt geboden) weer algemeen en op alle niveau's verplicht. Door een eerdere bestuurshervorming uit de begin 70-jaren - die resulteerde in een klein aantal grote gemeenten en een groot aantal kleine provincies (Woiwoden) met uitschakeling van het tot dan toe aanwezige middelste bestuursniveau van de districten - was deze mogelijkheid op provinciaal niveau praktisch niet meer aanwezig. Daar besliste in vele gevallen de Woiwode in eerste en laatste instantie. Als wezenlijke vernieuwing brengt de bestuursrechtshervorming de rechterlijke toetsing van bestuurshandelingen aan de geldende wetgeving. Tot op heden bestond er geen bestuursrechtjurisdictie, noch de mogelijkheid tot juridisch verweer tegen bestuursdaden. Zelfs het Openbaar Ministerie had bij twijfel aan de wettigheid van bepaalde bestuursdaden slechts de mogelijkheid verzoekschriften in te dienen, waar de bestuursorganen rekening mee konden, maar niet hoeven te houden. Als de bestuursrechtshervorming over 8 maanden in werking treedt zullen door bestuursbeslissingen getroffen burgers, sociale organisaties en het O.M. de bevoegdheid hebben bij een nieuw op te richten hoger administratief-rechtelijk orgaan tegen bestuurshandelingen in beroep te gaan. Deze contrôle taak komt voor rekening van een nieuw op te richten hoger administratief-rechtelijk orgaan met + 6 over het land verspreide rechtbanken. Hiermee wordt zowel uniformiteit in de rechtspraak als toegankelijkheid beoogd. De mogelijkheid gewone rechtbanken hiermee te belasten werd verworpen omdat bestuursrechterlijke toetsing specifieke

kwaliteiten vereist. Tijdens de commissievergaderingen werd als extra artikel opgenomen, dat het hoger administratief-rechterlijk orgaan ook klachten over nalatigheid van het bestuur behandelen kan, alsmede het bestuur kan gelasten binnen een bepaalde termijn tot uitvoering over te gaan.

Uitgezonderd zijn beslissingen met betrekking tot defensieaangelegenheden, bij maatregelen betreffende calamiteiten en epidemieën en beslissingen over de toewijzing van passen (uitreisvisa!). Als uitdrukkelijke doelstelling van het scheppen van deze beroepsmogelijkheden tegen bestuurshandelingen werd de preventieve werking genoemd. Men hoopt de bestuursorganen tot een grotere zorgvuldigheid te bewegen en in laatste instantie de bureaucratie bij twijfelachtige beslissingen tot herziening te dwingen.

Van bijzondere betekenis zijn de beroepsmogelijkheden voor de plattelandsbevolking. Ongeveer 80% van alle bestuursbeslissingen hebben betrekking op voor boeren vitale aangelegenheden. De hervorming brengt ook nog verdere verbeteringen, zoals verkorting van de termijn waarbinnen het bestuursorgaan op een gestelde vraag moet antwoorden en de bepaling dat na een aantal jaren ook een onwettige bestuursdaad rechtskracht krijgt indien deze reeds gevolgen heeft gehad, zodat een b.v. onterecht verleende bouwvergunning niet na jaren tot de afbraak van een woning leidt. De huidige wijziging van het bestuursrecht komt tegemoet aan de wensen van verschillende dissidentengroepen. Theoretisch wordt de mogelijkheid geboden tot juridisch verweer tegen "onbehoorlijk bestuur". Of de wijziging daadwerkelijk een verbetering van de positie van de burger betekent zal echter pas na het van kracht worden van de wijziging (eind 1980) duidelijk worden.